

Protokoll fört vid enskild föredragning

Näringsavdelningen
Jordbruksbyrån, N2

Beslutande
Minister
Fredrik Karlström

Föredragande
Växtskyddsinspektör
Annika Hollsten

Justerat
Omedelbart

Nr 15

PM gällande förslag till ny Landskapslag om bekämpning
av flyghavre.

ÅLR 2023/6699

1374 N2, utdrag

Beslut

Landskapsregeringen beslöt överföra ärendet till lagberedningen för framtagande av
lagförslag, **bilaga 1, N223E11**.

Lagstiftningspromemoria om förslag till ny landskapslag om bekämpning av flyghavre

Annika Hollsten, växtskyddsinspektör,
Näringsavdelningen

Dnr: ÅLR 2023/6699

Datum: 22.8.2023

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

Bakgrund

På Åland gäller för närvarande landskapslagen (1977:68) om bekämpning av flyghavre som trädde ikraft år 1977. Syftet med lagen är att förhindra spridningen av flyghavre och att vidta åtgärder för utrotning av sådan.

Flyghavre är ett ogräs som under flera århundraden varit ett problem för jordbruket och då främst för spannmålsodlingen. Redan en måttlig förekomst av ogräset medför skördebortfall. Förutom det direkta skördebortfallet är också försämrad kvalitet en ofta sedd följd av att det förekommit flyghavre i en spannmålsodling.

Flyghavre betraktas som ett av vårt jordbruks besvärligaste ogräs. Spridningsvägarna är många, bl.a. kan fröna sprida sig med hjälp av vinden, tamdjur och vilda djur samt maskiner som använts i odlingar där ogräset förekommit. Flyghavren sprider sig lätt från åker till åker och då fröna dessutom kan behålla sin grobarhet i mer än tio år är det uppenbart att flyghavre är ett ogräs som det är mycket svårt att bekämpa.

I mitten av 1970-talet upplevdes den omfattning i vilken flyghavre förekom i odlingarna så allvarlig att det ansågs föreligga ett samhällsintresse i att organisera bekämpningen av ogräset. Detta ledde till att en särskild lagstiftning om bekämpning av flyghavre antogs. I lagstiftningen förbjöds olika åtgärder som kan medföra att flyghavre sprids och i den ingick också bestämmelser bl.a. om hur fröpartier som kan innehålla flyghavre skall oskadliggöras och om hur redskap, förråd, emballage och annat som kan innehålla flyghavre skall rengöras.

Det är enligt landskapslagen om bekämpning av flyghavre förbjudet att sälja eller överlåta produkter från områden där flyghavre påträffats till sådant bruk som kan innebära fara för att flyghavre sprids. Den som drabbas av flyghavre är skyldig att underrätta den kommunala lantbruksnämnden om detta. Lantbruksnämnden skall i sin tur underrätta landskapsregeringen som vid behov gör upp en bekämpningsplan för det område som drabbats. Områdets innehavare är skyldig att vidta åtgärderna i bekämpningsplanen. Om denna skyldighet inte fullgörs kan landskapsregeringen låsta verkställa åtgärderna på innehavarens bekostnad. Vidare innehåller lagen regler om upplysningsskyldighet, tillsyn och böter för överträdelse av bestämmelserna. Närmare bestämmelser om tillämpningen och verkställigheten av lagen kan utfärdas genom landskapsförordning. Sådan landskapsförordning har dock inte utfärdats.

Lagstiftningsbehörighet

Enligt 18 § 15 p. i självstyrelselagen (FFS 1144/1991) för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om jord- och skogsbruk och i och med det, bekämpning av flyghavre.

Förslag

Landskapslagen om bekämpning av flyghavre är i behov av uppdatering. När landskapslagen trädde ikraft år 1977 gällde i riket lagen om bekämpning av flyghavre (FFS 178/1976) som trätt ikraft år 1976. Rikets lag ersattes år 2002 av den nu gällande lagen om bekämpning av flyghavre (FFS 185/2002) som sedan dess ändrats nio gånger på grund av nationella behov och för att EU-lagstiftningen ändrats. I landskapslagen har däremot sedan den trädde i kraft endast ändrats gjorts två mindre ändringar, år 2000 och år 2021.

En översyn av landskapslagen behövs för att den ska kunna uppdateras med bibehållande av en konsekvent struktur och för att det ska bli lättare att tillämpa den. Det föreslås därför att den gällande landskapslagen upphävs och att en ny landskapslag om bekämpning av flyghavre stiftas. Som bilaga till denna promemoria fogas ett förslag på ny landskapslag som utgår från rikets lag. Förslaget kan komma att justeras. Den föreslagna landskapslagens syften är till centrala delar desamma som i den nu gällande landskapslagen. Den föreslagna landskapslagens tillämpningsområde motsvarar även tillämpningsområdet för den nu gällande landskapslagen.

Förändringar och dess följder

Det föreslås att den nya lagen ska innehålla detaljerade bestämmelser om tillsyn, påföljder, personuppgiftsbehandling och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter. Vidare föreslås nya bestämmelser om bl.a. definitioner av för lagstiftningen centrala begrepp, bekämpningsskyldighet för innehavare av odlingar eller områden i närheten av odlingar, auktoriserade inspektörer, tillsynsplan som utarbetas av landskapsregeringen, flyghavregister som förs av lantbruksnämnderna, ersättande av kostnader för bekämpning av flyghavre, samt föreläggande om förstörande eller utförelse av produkter.

Konsekvensutredning

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget innebär vissa ekonomiska konsekvenser, främst genom de föreslagna bestämmelserna om arvoden och ersättningar för auktoriserade inspektörer (17 §) och ersättande av kostnader för bekämpning av flyghavre (18 §). Då dessa bestämmelser är nya i landskapslagstiftningen är det svårt att på förhand säga hur omfattande dessa kostnader förväntas vara.

Administrativa konsekvenser

Förslaget innebär viss ökad administration och omstrukturering i den befintliga bekämpningen av flyghavre samt tillsynen av densamma. Genom förslaget bemyndigas landskapsregeringen att auktorisera inspektörer för tillsynen (11 §), vilket förutsätter att det införs rutiner för auktoriseringen, anlitaandet, samt övervakningen av inspektörerna. Vidare åläggs lantbruksnämnderna att föra register över förekomsten av flyghavre (15 §) på vilket ställs särskilda administrativa krav enligt gällande dataskyddslagstiftning.

Miljökonsekvenser

Förslaget förväntas ha positiva konsekvenser för miljön då möjligheterna att bekämpa flyghavre förstärks. Genom förslaget utökas de rättsliga verktyg tillsynsmyndigheten kan tillgripa vid misstanke om förekomst av flyghavre samt tillsynsmyndighetens möjlighet att följa upp verksamheter som innebär en risk för spridning av flyghavre samt förebygga fortsatt spridning.

Lagtext

LANDSKAPSLAG om bekämpning av flyghavre

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Syfte

Syftet med denna lag är att upprätthålla en högklassig växtproduktion genom att främja bekämpningen av flyghavre.

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag gäller åtgärder för att bekämpa flyghavre och förhindra dess spridning.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

- 1) *flyghavre* frön från eller växtindivider av arterna *Avena fatua*, *Avena ludovicina* och *Avena sterilis* eller delar av sådana växtindivider,
- 2) *område* en åker eller ett annat markområde eller diken och dikesrenar i närheten av dem samt områden som hör till en gårds driftscentrum,
- 3) *marknadsföring* försäljning eller annan överlåtelse av skörden från ett växtbestånd mot ersättning, lagring i försäljningssyfte, utbudande till försäljning, tillhandahållande utan vederlag i kommersiellt syfte samt ställande av skörden till förfogande, mot betalning eller gratis på Europeiska unionens marknad för distribution eller användning inom unionen,
- 4) *import* införsel av skörden från växtbestånd från andra länder än medlemsstaterna i Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,
- 5) *export* utförsel av utsäde till andra länder än medlemsstaterna i Europeiska unionen eller Europeiska ekonomiska samarbetsområdet,
- 6) *näringsidkare* en fysisk person eller en juridisk person som producerar, marknadsför, importerar eller exporterar produkter och varor från växtproduktionen,
- 7) *innehavare* en fysisk person eller en juridisk person i vars besittning ett område är.

2 kap.

Bedrivande av verksamhet

4 §

Bekämpningsskyldighet

Innehavarna av en odling eller områden i närheten av den skall se till att sådana åtgärder vidtas som förhindrar förekomst och spridning av flyghavre.

Genom landskapsförordning utfärdas närmare bestämmelser om bekämpning och förhindrande av spridning av flyghavre på odlingar och områden i närheten av dem.

5 §

Anmälningsskyldighet

Den som vet eller misstänker att flyghavre som inte tidigare har anmälts till tillsynsmyndigheten förekommer på ett område som han innehar, skall utan dröjsmål anmäla förekomsten till lantbruksnämnden i den kommun där området är beläget.

En myndighet eller auktoriserad inspektör som i samband med en annan kontroll eller åtgärd som utförs på området upptäcker flyghavre på området skall anmäla förekomsten av flyghavre till lantbruksnämnden i den kommun där området är beläget.

Genom landskapsförordning utfärdas närmare bestämmelser om innehållet i anmälan och om anmälningsförfarandet.

6 §

Syn och bekämpningsplan

Efter att ha fått en anmälan enligt 5 § eller på något annat sätt fått kännedom om eventuell förekomst av flyghavre, skall lantbruksnämnden utan dröjsmål förrätta syn på området. Om det på grundval av synen konstateras att flyghavre förekommer på området, skall lantbruksnämnden utan dröjsmål meddela en anvisning för bekämpning av flyghavre för området. Om innehavaren av området inte följer bekämpningsanvisningen eller om området är svårt drabbat av flyghavre, skall lantbruksnämnden utarbeta en plan för bekämpning av flyghavre för området.

Den som förrättar syn kan i samband med synen besluta om åtgärder som under pågående växtperiod skall vidtas för att bekämpa flyghavre, om det föreligger omedelbar risk för att flyghavren sprider sig under växtperioden. Ett beslut om åtgärder som skall vidtas under pågående växtperiod skall utan dröjsmål föras till lantbruksnämnden för avgörande. Beslutet förfaller, om lantbruksnämnden inte har träffat ett avgörande beträffande de åtgärder som hänför sig till den pågående växtperioden genom en tillfällig bekämpningsplan inom två veckor efter att beslutet meddelades. Den tillfälliga bekämpningsplanen skall upphävas samtidigt som en bekämpningsplan enligt 1 mom. utarbetas för området.

lantbruksnämnden ska överföra utarbetandet av bekämpningsplanen till landskapsregeringen, om det finns särskilda skäl till detta eller om det område där flyghavre förekommer är beläget inom flera kommuner. (22.12.2009/1490)

Genom landskapsförordning utfärdas närmare bestämmelser om förrättande av syn, innehållet i bekämpningsplanen och den tillfälliga bekämpningsplanen och om överföring av utarbetandet av bekämpningsplanen.

7 §

Skyldighet att lämna uppgifter

Om ett område där flyghavre förekommer genom köp eller något annat avtal överlåts till någon annan, är överlåtaren och innehavaren skyldig att innan avtalet ingås meddela den andra avtalsparten att det förekommer flyghavre på området.

Lantbruksnämnden eller en annan myndighet enligt 10 § är skyldig att på begäran lämna upplysningar om förekomsten av flyghavre i samband med överlåtelse av ett område genom köp eller något annat avtal.

8 § Begränsningar och skyldigheter som gäller produkter och varor samt områden där flyghavre förekommer

Spannmål, frön, hö, växtavfall, agnar, avrens och sorteringsavfall av spannmål och frö, husdjursgödsel, jord och jordförbättringsmedel, som härrör från ett område där plantor av flyghavre påträffats, får inte transporteras, förvaras eller hanteras så att det kan förorsaka risk för att flyghavre sprids.

I 1 mom. uppräknade produkter eller varor som har införts till landet och där flyghavre har påträffats får inte marknadsföras eller överlåtas till sådant bruk som kan innebära risk för att flyghavre sprids. Inte heller produkter eller varor som är avsedda till prydnadsändamål och som innehåller flyghavre får marknadsföras.

En innehavare av ett område och en näringsidkare som har ett växtbestånd eller avrens eller sorteringsavfall av spannmål eller frövara som innehåller flyghavre skall bränna det eller förstöra det på något annat sätt som inte innebär någon risk för att flyghavre sprids.

Närmare bestämmelser om behandlingen av produkter och varor samt områden där flyghavre förekommer kan utfärdas genom landskapsförordning.

3 kap.

Myndigheter

9 §

Allmän styrning och tillsyn

Den allmänna styrningen av och tillsynen över verkställigheten av denna lag hör till landskapsregeringens uppgifter.

10 §

Tillsynsmyndigheter

För verkställigheten av denna lag samt för tillsynen över att denna lag och de bestämmelser som utfärdats med stöd av den efterföljs samt för organiseringen av tillsynen svarar landskapsregeringen, som vid tillsynen anlitar lantbruksnämnderna.

11 §

Auktoriserade inspektörer

Utöver vad som föreskrivs i 10 § kan det vid tillsynen anlitas inspektörer som landskapsregeringen skriftligen har auktoriserat för uppdraget och som utför uppdraget under landskapsregeringens övervakning. De auktoriserade inspektörerna handlar under tjänsteansvar.

4 kap.

Tillsyn och kontroller

12 §

Tillsynsplan

Landskapsregeringen ska utarbeta en tillsynsplan för organiseringen av tillsynen över flyghavre och en tillsynsrapport om genomförd tillsyn.

13 §

Rätt att utföra kontroller

Tillsynsmyndigheterna och de auktoriserade inspektörerna har rätt att för kontrollen och tillsynen granska odlingar av åkergrödor samt odlingar och områden i närheten av dem och inspektera produktions- och förpackningslokaler, lagringsställen och transportmedel för åkergrödor samt att avgiftsfritt ta behövliga prov på åkergrödor samt på produkter och varor som avses i 8 §. På hemfridsskyddade områden får kontroller utföras endast av en myndighet och om det är nödvändigt för att utreda de omständigheter som kontrollen gäller och det finns grundad anledning att misstänka att någon gjort sig skyldig till förfarande som är straffbart enligt denna lag.

Genom landskapsförordning kan närmare bestämmelser utfärdas om tagandet och undersökningen av prov samt om det övriga kontroll- och tillsynsförfarandet.

14 §

Rätt att få upplysningar

Tillsynsmyndigheterna och de auktoriserade inspektörerna har rätt att av ett områdes innehavare och en näringsidkare få de uppgifter och handlingar som behövs för kontroll och tillsyn enligt denna lag.

15 §

Flyghavreregister

För tillsynen skall lantbruksnämnden i varje kommun föra ett register över de områden där flyghavre har förekommit.

I registret införs följande uppgifter:

- 1) namn och adress samt övrig kontaktinformation i fråga om områdets innehavare,
- 2) områdets lägenhetssignum, om sådant finns,
- 3) signum för det basskifte eller ett annat område, där flyghavre förekommer,
- 4) datum då anmälan om fyndet av flyghavre har gjorts och syn eller syner har förrättats samt graden av flyghavreförekomst och bekämpningsplan eller tillfällig bekämpningsplan,
- 5) straff och andra åtgärder som förelagts med stöd av 18–20 §,
- 6) datum då området har konstaterats vara fritt från flyghavre.

Lantbruksnämnden skall stryka ett område ur registret två år efter det att den på begäran av områdets innehavare har konstaterat att området är fritt från flyghavre.

Bestämmelser om inhämtande, behandling och registrering av personuppgifter samt om användning och utlämnande av uppgifterna i registret finns dessutom i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), i landskapslagen (2019:9) om dataskydd inom landskaps- och kommunalförvaltningen och i offentlighetslagen (2021:79) för Åland. På behandling av personuppgifter tillämpas dock inte det som anges i artikel 18.1 a och b i den förordningen.

Närmare bestämmelser om förändret av registren och konstaterande av att ett område är fritt från flyghavre kan utfärdas genom landskapsförordning.

16 §

Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter

Uppgifter som vid utförandet av uppdrag enligt denna lag har erhållits om en enskilds eller en sammanslutnings ekonomiska ställning eller företagshemlighet får trots bestämmelserna om sekretess i offentlighetslagen (2021:79) för Åland lämnas ut till åklagar- och polismyndigheterna för utredning av brott som avses i 8 kap. 2 § 1 mom. 1 punkten i tvångsmedelslagen (806/2011) samt till de myndigheter som avses i 3 kap. i denna lag för utförandet av uppgifter enligt denna lag.

17 §

Arvoden och ersättningar

Till de inspektörer som landskapsregeringen har auktoriserat betalar landskapsregeringen arvoden och kostnadsersättningar för inspektioner och provtagningar enligt denna lag.

18 §

Ersättande av kostnader

Om kostnaderna för bekämpning av flyghavre enligt denna lag i betydande grad anses försämra den ekonomiska situationen för innehavaren av ett område, kan kostnaderna på ansökan helt eller delvis ersättas av landskapsregeringens medel. Genom landskapsförordning utfärdas närmare bestämmelser om förfarandet vid ersättande av kostnader.

5 kap.

Administrativa tvångsmedel

19 §

Föreläggande om förstörande eller utförsel

Om en produkt eller vara som avses i 8 § marknadsförs eller överlåts trots att verksamheten innebär risk för att flyghavre sprids, kan landskapsregeringen bestämma att produkten eller varan ska föras ut ur landet eller förstöras. Till beslutet kan fogas villkor om det förfarande som ska iaktas när beslutet verkställs.

20 §

Vite och tvångsutförande

Den myndighet som har utarbetat en bekämpningsplan eller en tillfällig bekämpningsplan enligt 6 § eller utfärdat ett förordnande om förstörande eller utförsel enligt 19 § kan förena planen eller förordnandet med vite eller med hot om att den försummade åtgärden vidtas på den försumliges bekostnad.

I ett ärende som gäller vite eller hot om tvångsutförande tillämpas i övrigt viteslagen (1113/1990).

21 §

Straffbestämmelse

Den som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet bryter mot bekämpningskyldigheten enligt 4 §, anmälningsskyldigheten enligt 5 § 1 mom. eller en begränsning enligt 8 § eller som försummar att iaktta en skyldighet som föreskrivs i nämnda paragraf ska, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, för brott mot lagen om bekämpning av flyghavre dömas till böter. Den som bryter mot ett förbud eller åläggande som har meddelats med stöd av denna lag och förenats med vite kan lämnas obestraftad för samma gärning.

På de myndigheters vägnar som avses i 3 kap. anmäler landskapsregeringen förseelser till åtalsprövning. Anmälan behöver dock inte göras om förseelsen som helhet betraktad ska anses vara uppenbart ringa. I sådana fall kan landskapsregeringen ge den som gjort sig skyldig till förseelsen en skriftlig anmärkning där denne uppmanas att korrigera felen.

6 kap. Särskilda bestämmelser

22 §

Ändringssökande

Omprövning av andra beslut av den kommunala lantbruksnämnden än beslut enligt 6 § eller 5 kap. får begäras hos landskapsregeringen.

I beslut av landskapsregeringen får ändring sökas genom besvär hos Ålands förvaltningsdomstol. Bestämmelser i övrigt om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

I den kommunala lantbruksnämndens beslut enligt 6 § eller 5 kap. får ändring sökas genom besvär hos Ålands förvaltningsdomstol med tillämpning av vad som föreskrivs i lagen om rättegång i förvaltningsärenden.

23 §

Verkställighet

I ett beslut som fattas med stöd av denna lag kan bestämmas att beslutet skall iakttas innan det har vunnit laga kraft, om inte besvärsmyndigheten bestämmer något annat.

24 §

Handräckning

Tillsynsmyndigheterna har rätt att få handräckning av andra myndigheter för utförande av uppgifter enligt denna lag och enligt bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

25 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den **XX XX XXXX**.

Genom denna lag upphävs landskapslagen (1977:68) om bekämpning av flyghavre jämte ändringar. Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.